

Civilizația lecturii

De la Bierce la Yellow Kid

de Lucian-Vasile Szabo

Bătălia pentru calea ferată Central Pacific

În egală măsură jurnalist și scriitor, Ambrose Bierce va marca puternic sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea în Statele Unite ale Americii. Deși a fost ziarist într-o epocă de efervescentă media, la el se va perpetua o receptare disociată, deoarece în lucrări importante se vor da referiri la activitatea lui de gazetar, însă exemplificările s-au făcut doar cu titluri din domeniul pur literar. Dintr-o sursă aflăm că „Bierce, Ambrose [Gwinett] (1842-1914?) s-a născut în Ohio, a participat la Războiul Civil și a devenit un strălucit și aprig jurnalist în San Francisco”¹. În acest articol de dicționar ni se vorbește apoi doar de activitatea sa literară! Mai există o mențiune fugară, dar într-o asocierie mai puțin inspirată: „În 1897, Bierce a sosit la Washington, fiind corespondent pentru ziarele lui Hearst, iar aici a adunat material pentru *The Cynic's Word of the Book* (1906), re intitulată *The Devil's Dictionary*”². O lucrare mai recentă, sub girul Cambridge de data aceasta, îi dedică un articol mai scurt, însă ceva mai generos cu jurnalistul Bierce. Activitatea în presă este prima menționată, înaintea celei de autor de proză scurtă³. Mai este pomenit faptul că a devenit om de presă la *Overland Monthly*. Pentru perioada de maturitate va fi punctată contribuția la publicațiile scoase de Hearst, atingând maximul de succes în perioada de la *San Francisco Examiner*. Apoi vin câteva referințe despre lucrările lui literare. Or, perioada de la *Examiner*, dar mai ales cea în care a fost corespondent la Washington pentru acest ziar, este de referință pentru vârful carierei sale gazetărești,

în centrul preocupărilor fiind atunci demersurile ascunse pentru răscumpărarea din bani publici a căii ferate transcontinentale Central Pacific.

Despre aventura ca jurnalist a lui Bierce aflăm câteva date succinte dintr-o voluminoasă istorie a literaturii americane, aici fiind consemnate și opiniile sale despre rolul ofensiv al omului de presă în societate. Viața sa de gazetar este rezumată în câteva rânduri, însă acestea sunt semnificative. Ba chiar se trece cam abrupt de la debutul în carieră la episodul afacerii cu calea ferată, care reprezintă momentul de vârf al dezvoltărilor sale: „La încheierea stagiului militar, Bierce s-a stabilit în San Francisco, devenind un ziarist promițător, fiind însă în acești ani mai puțin promițător ca scriitor”⁴. Apoi se sare direct la cazul Huntington și la încercarea de cumpărare făcută de magnatul american, deși, după cum știm, în activitatea sa de jurnalist în acest oraș sunt înregistrate două perioade distincte. În 1897, Bierce avea o mare experiență, trecuse prin multe. Simțul său al dreptății nu se tocise însă, nici în condițiile în care lucra pentru „mogulul” Hearst. Concluzia, una de etapă, dar care poate funcționa și ca un motto pentru întreaga carieră, se impune aproape de la sine: „În acea epocă de aur, Bierce a fost, după cum declara, doar «un slujitor zelos al libertății, angajat pentru patru ani într-o bătălie pentru promovarea acesteia»”⁵.

Ziariști și „moguli”

În Statele Unite ale Americii, afacerea căii ferate Central Pacific se derula în anul 1897. Daniel Lindley va scrie un volum important, în care va analiza subiectul, titlul făcând referire chiar

¹ James D. Hart, *The Oxford Companion to American Literature*, New York, Oxford University Press, 1965, p. 77. “Bierce, Ambrose [Gwinett] (1842-1914?), born in Ohio, served in the Civil War and became a brilliant and bitter journalist in San Francisco”.

² *Idem*, p. 78. „In 1897 Bierce went to Washington as correspondent for the Hearst newspapers, and there he collected *The Cynic's Word Book* (1906), retitled *The Devil's Dictionary*”

³ Ian Ousby, *The Cambridge guide to literature in english*, Cambridge University Press, 1993, p. 85.

⁴ Cleanth Brooks, R. W. Lewis, Robert Penn Warren, *American Literature. The Makers and the Making*, volume II, St. Martin's Press, New York, 1973, p. 1626. “At the end of his military service, Bierce settled in San Francisco, becoming a prominent journalist and, for years, an unprominent writer”.

⁵ *Idem*, p. 1627. „In the Gilded Age, who had once been, he declared, «sufficiently zealous for Freedom to be engaged in a four-year battle for its promotion»”.

la aceste investiții în calea ferată, destul de tulburi în unele aspecte, și la scriitorul sau omul de presă american: *Ambrose Bierce. Takes on railroad. The Journalist as Muckraker and Cynic*. Desigur, este făcut și un portret al adversarului său de atunci, Collis P. Huntington, caracterizat ca un „milionar rapace”. De la început aflăm că „în acele timpuri, Huntington și căile lui ferate reprezentau noul, dar nu neapărat și vremuri mai bune. Erau pe cale să devină pentru Bierce un caz în seria de deziluzii, însă nu doar pentru jurnalist, ci și pentru națiune”⁶. Din context nu poate lipsi angajatorul lui Bierce, William Randolph Hearst, proprietar al ziarului *San Francisco Examiner*. Este unul dintre primii magnați de presă, făcând din ea o afacere profitabilă. În ciuda a ceea ce se crede și se susține în prezent, nu întodeauna ziaristul își urmează patronul în devierile lui de la etică și de la comportamentul firesc. Ambrose Bierce e exemplul cel mai bun de jurnalist care și-a păstrat și întărit demnitatea, în opoziție cu Hearst și cu Huntington, în acord însă cu valorile societății și cu dreptul cetățenilor de a primi informații corecte. Deși onestitatea lui Bierce în relatările sale în cazul Central Pacific nu poate fi pusă la îndoială, au existat voci care au făcut-o. Daniel Lindley face o punere în context. Reperul e Huntington, om cu merite în domeniul filantropic, unele subliniate energic de alți autori. Vor fi și câțiva însă, care vor aminti că acesta a fost supus unor atacuri defăimătoare nedrepte⁷. E necesar însă ca lucrurile să fie limpezite.

Cum a reușit Bierce să oprească Congresul să-i plătească lui Huntington 130 de milioane de dolari, o sumă imensă la acea vreme, este un fapt cunoscut. Magnatul avea de returnat un credit luat tocmai pentru construirea căii ferate Central Pacific, aflată în exploatare și în proprietatea sa. Huntington nu dorea să vândă guvernului drumul de fier, ci doar să i se șteargă datoria. Bierce a aflat de aceste demersuri făcute cu mare atenție și cu multă discreție, prin oameni influenți. Magnatul a dorit să-i cumpere tăcerea pe bani grei, doar că jurnalistul nu a cedat. În acest context a avut loc o celebră discuție pe treptele Capitolului: „Huntington i-a cerut lui Bierce să spună care îi e prețul, iar Bierce a dat totul

publicității. «Prețul meu este o sută treizeci de milioane de dolari», i-a informat el pe cititorii ziarului lui Hearst, «dar, dacă atunci când ești gata să plătești s-ar întâmpla ca eu nu fiu în oraș, poți să îi înmânezi prietenei mele, trezoreria Statelor Unite». Nota de plată a fost respinsă curând după aceasta”⁸.

La Bierce poate fi amintit și disprețul acestuia față de magnații căilor ferate, oameni cu o moralitate incertă. Este menționat și un episod tragic, care în mod cert i-a influențat poziția. Pare desprins din paginile sale halucinante de proză fantastică, doar că acesta are toate datele unui eveniment istoric: în 1880 avea loc masacrul de la Mussel Slough, când au fost uciși câțiva fermieri ce protestau față de înaintarea căii ferate. A fost și o dilemă pentru jurnalistul american, obligat să opteze pentru apărarea legalității ori a fermierilor ce se aflau în ilegalitate...⁹ Poate că socotelile sale nu au fost tocmai cele corecte. A împiedicat răscumpărarea pe loc a căii ferate Central Pacific, însă nota de plată tot trebuia achitată, chiar dacă în timp. Daniel Lindley vine cu amănunte, citând contribuțiile altor jurnaliști ai epocii în care Bierce și-a desfășurat activitatea. Astfel aflăm că suma plătită de guvernul american va fi, până la urmă, mai mare cu 70 de milioane de dolari, după calculele făcute de Charles Edward Russell, jurnalist de investigație (muckraker) la *Hamptom's Magazine*!¹⁰ A primit însă starea de surescitare indusă de jurnalist în rândul publicului american, declarat net împotriva acestei tranzacții. Va fi doar amânată, iar nota de plată va crește.

Senzaționalism și Yellow press

Urmează o perioadă în care istoria presei este dominată de un nou val de tabloidizare, de schimbări profunde în acord cu evoluțiile din societatea americană și de posibilitățile oferite de progresul tehnic. Presa galbenă sau jurnalismul galben (*Yellow press*), presa faptului divers, se extinde în epocă într-o tabloidizare a publicațiilor devenită aproape o necesitate. Milioane de oameni deveniseră navetiști, erau puțin instruiți, iar în călătoriile de acasă la muncă și înapoi aveau nevoie să-și ocupe timpul cu

⁶ Daniel Lindley (1999), *Ambrose Bierce. Takes on railroad. The Journalist as Muckraker and Cynic*, Praeger, Westport, Connecticut, London, p. 3. „At the same time, Huntington and his railroad represented new but not better times. They were to become for Bierce another in a series of disillusiones, not only for Bierce but for the nation”.

⁷ Daniel Lindley, *op. cit.*, p. 6.

⁸ Dave Kiefaber, www.tsmag.com/2011/11/03/awesome-men-troughout-history-ambrose-bierce. Accesat în 11.2.2017.

⁹ Daniel Lindley, *op. cit.*, p. 9.

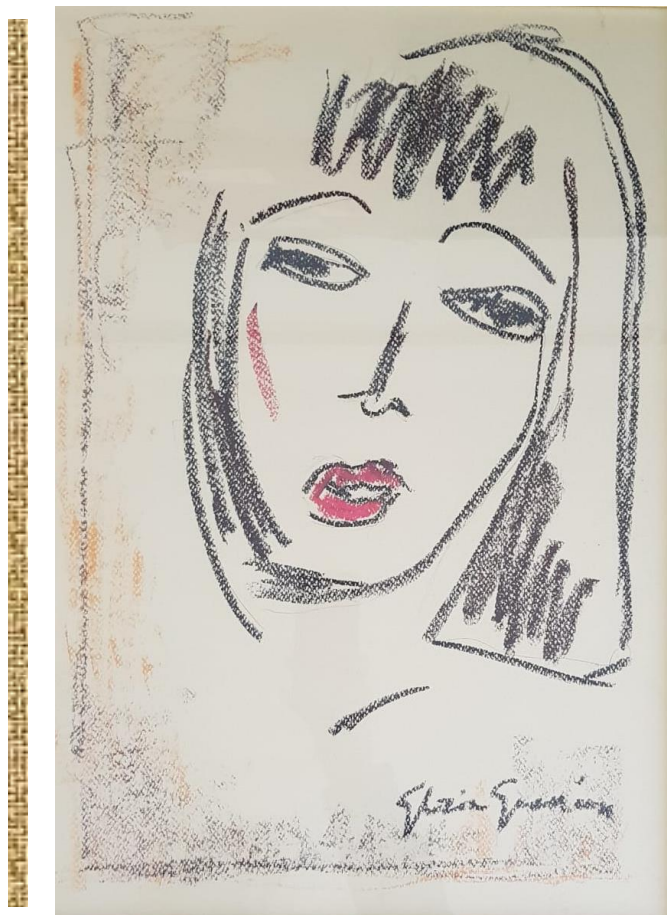
¹⁰ *Idem*, p. 7. „Russell concluded that the public ended up paying about \$70 milion more by this arrangement than it would have had the debt simply been forgiven”.

gazete scrise simplu, cu texte scurte și multe poze, pe subiecte nu prea elevate... Există mai multe explicații pentru termenul *Yellow press*, însă toate converg spre a explica fenomenul presei axate pe subiecte de fapt divers, scrise într-o manieră exagerată, ușor de receptat, în publicații ieftine. Trebuie văzută în primul rând hârtia pentru tipar, una ieftină, de proastă calitate, de nuanță gălbuie, aceasta fiind utilizată în suluri, la imprimarea ziarelor pe noile rotative. Din acest motiv, publicațiile puteau fi realizate cu costuri mai mici, ceea ce le făcea mai ușor de vândut. Apoi există asocierea cu presa sindicatelor (uniunile muncitorești), care aveau nevoie de mijloace ieftine de comunicare cu membrii lor. Existența unui număr mare de muncitori chinezi în Statele Unite la sfârșitul secolului al XIX-lea, care cunoșteau prea puțin limba engleză, a stimulat acest gen de publicații cu titluri mari, puțin text și multe ilustrații. De altfel, una din explicații pentru numele *Yellow press* vine și din această direcție, adică *Yellow Kid*, un erou de benzi desenate din acea perioadă¹¹.

Un imbold pentru identificarea publicațiilor populare într-o singură categorie, deși de o mare diversitate și cu multe confruntări și polemici, adesea necordiale, va fi dat de apariția acestui simpatic personaj de benzi desenate: „Aceste ziare cu titluri care rețin atenția, cu ilustrații abundente, erau bine adaptate la mentalitatea frustă și la cultura extrem de primară a masei noilor emigranți. Tot ele au impus cu succes formula *comics*-urilor, benzile desenate, imitații ale poveștilor fără cuvinte și ale revistelor umoristice europene pentru copii. Unul dintre primele personaje ale acestor *comics*-uri, *Yellow Kid* (1894), a contribuit la supranumirea presei de un cent *presa galbenă*”¹². Sunt inovații care vor avea ecou în lume. Astfel, în conservatoarea Germanie, acolo unde excesele presei erau prea puțin cunoscute, se va face remarcată publicația *Simplicissimus*, care a început să apară în 1896. Se va remarca prin agresivitate și umor, dar mai ales prin caricaturile de mari dimensiuni.

Îmbunătățirea condițiilor de tipărire, creșterea numărului de persoane alfabetizate, dar și sporirea clasei proletare, formate în mare parte din imigranți, va duce la amplificarea la cote nebănuite a fenomenului presei tipărite de masă. Trenurile circulă mai bine, fiind acoperite distanțe

mari, iar știrile sunt transmise prin intermediul telegrafului, astfel că nimic din ceea ce este important și de interes la nivel planetar nu poate rămâne necunoscut în marile capitale și în centrele industriale din lume. În același timp, structurile organizatorice ale diverselor categorii de lucrători (sindicalizarea) devin puternice, așa cum va exista și o efervescență a altor tipuri de asocieri: sportive, culturale, de femei, științifice etc. Astfel se va impune ziarul popular, cu deosebire ieftin, realizat adesea ieftin și cu subiecte... ieftine. Presa galbenă este o denumire pentru ziarele cu subiecte de fapt divers (crime, procese, drame emoționale, apariții neașteptate, dezastre, dar și leacuri miraculoase, inovații tehnice, spectacole pentru toată lumea și altele asemănătoare), în redactări scurte și nepretențioase (nu și literatura lacrimogenă, desigur, prototip al telenovelelor și telenovelizării de peste o sută de ani!), cu multe imagini, fotografii, dar mai ales desene. Este epoca foiletonului, dar și a benzilor desenate, eroi de tipul *Captain America* fiind la mare cinste.

¹¹ Joseph W. Campbell (2003), *Yellow Journalism: Puncturing the myths, defining the legacies*, Westport, CT: Praeger. pp. 32–33.

¹² Pierre Albert (2002), *Istoria presei*, Editura Institutul European, Iași, p. 66.